

Kliimaministeerium
info@kliimaministeerium.ee

24.08.2026 nr 1-12/814-2

Võhandu jõe ürgoru maastikukaitseala kaitse-eeskiri

Kultuuriministeerium kooskõlastab Vabariigi Valitsuse määruse „Võhandu jõe ürgoru maastikukaitseala kaitse-eeskiri“ eelnõu järgmiste märkustega arvestamisel:

1. Seletuskirja täiendamine kaitsekorra mõjuga kinnismälestistele

Eelnõu § 1 järgi on kaitseala üheks eesmärgiks kultuurmaastiku kaitse. Kaitsealal paikneb 22 muinsuskaitsealust objekti, sealhulgas kinnismälestised **Viira vesiveski pais veekanaliga (reg nr 23862)** ja **Süvahavva vesiveski pais (reg nr 23866)**. Seletuskiri toob Viira ja Süvahavva vesiveskid välja kui Võhandu jõe kõige terviklikumalt säilinud ajaloolised vesiveskid. Lisaks seletuskirjas nimetatud kultuuripärandile paikneb alal arheoloogiatundlikke alasid, sh Räpina valla üldplaneeringus määratletud arheoloogiatundlikud alad ja looduslikud pühapaigad, mis ei ole riikliku kaitse all, kuid on kantud looduslike pühapaikade [kaardirakendusse](#). Palume need samuti seletuskirjas välja tuua.

Kavandatava kaitsekorra mõju kinnismälestistele ei ole hinnatud. Palume enne eelnõu kooskõlastamist hinnata kavandatava kaitsekorra mõju kaitsealal paiknevatele kinnismälestistele paisudele ning täiendada seletuskirja vastava mõjuhinnanguga.

Eelnõuga vähendatakse kaitseala pindala ligikaudu 293 hektari võrra. Seletuskirjast nähtub, et kaitseala piiritlemisel on lähtutud eelkõige loodusväärtuste paiknemisest ning kaitsealast arvatakse välja ka maastikulist väärtust omavaid alasid, sealhulgas vanu talukohti, ajaloolist metsamaad ja avatud alasid.

Arvestades, et kultuurmaastiku kaitse on eelnõu kohaselt üks kaitseala kaitse-eesmärke, ei ole piisav hinnata kaitseala piiride muutmist üksnes looduskaitsealade väärtuste paiknemisest lähtudes. Kultuurmaastiku väärtus seisneb muu hulgas ajalooliselt kujunenud asustusstruktuuri, maakasutuse, teede, avatud ja suletud alade, vesiveskite ning jõemaastiku omavahelistes seostes. Palume hinnata ja seletuskirjas põhjendada, kuidas mõjutab kaitseala pindala olulises ulatuses vähendamine kaitseala kultuurmaastiku terviklikkust ning selle kaitse-eesmärgi saavutamist. Vajadusel konsulteerige Muinsuskaitseametiga.

2. Kaitsekorra täiendamine

Kuna tulevikus võib tekkida vajadus kaitseala arheoloogiamälestiste arheoloogilise uurimise järele, millega kaasnevad arheoloogilised kaevamised, palume kaitsekorda selguse huvides lisada järgmise info: *tulenevalt maapõueseadusest ei käsitleta maavara kaevandamisena kaevise kasutamist (maavarana arvele võtmata aine kasutamist) ning arheoloogilisi uuringuid (sh arheoloogilisi kaevamisi), mistõttu eeskiri ei piira nende tegevuste tegemist.*

Võimalikud pinnast kahjustavad tegevused nt ehitamine kaeve- ja muud pinnase teisaldamise või juurdeveoga seotud tööd, mis on sätestatud muinsuskaitseaduse §-des 52 ja 58, arheoloogiamälestiste ja nende kaitsevööndi alal tuleb Muinsuskaitseametiga kooskõlastada või saada nende tegemiseks ameti heakskiit või luba. Lisaks võivad sellised tööd vajada eelneva uuringi tegemist muinsuskaitseaduse § 46 – 48 alustel ja korras.

3. Muinsuskaitseameti kaasamine mälestist mõjutava tegevuse korral (sh veetaseme muutmisel)

Eelnõu § 5 lg 5 p 2 kohaselt võib Keskkonnaameti nõusolekul muuta veekogude veetaset ja kaldajoont. Seletuskiri nimetab selle sätte rakendamise näitena ka paisu rekonstrueerimist.

Viira ja Süvahavva puhul võib veetaseme alandamine või paisutuse lõpetamine oluliselt mõjutada mälestise ajaloolist keskkonda ja kultuuriväärtust ka juhul, kui paisu ennast ei lammutata.

Palume seletuskirjas täpsustada, et Keskkonnaameti nõusolek ei asenda muinsuskaitseadusest tulenevaid nõudeid ning mälestist mõjutava tegevuse korral muinsuskaitseaduse §-des 46, 52 ja 58 sätestatud alustel tuleb kaasata Muinsuskaitseamet ning saada enne tegevusega alustamist vastav heakskiit või luba.

Palume ka hinnata eraldi võimaliku veetaseme alandamise või paisutuse lõpetamise mõju Viira ja Süvahavva kinnismälestistele.

4. Loodus- ja kultuuriväärtuste käsitlemine hierarhiliselt

Peame problemaatiliseks seletuskirjas esitatud järeldust:

„Ajaloolis-kultuuriliste väärtuste kaitse on võimalik määral, mis ei lähe vastuollu Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärkidega.“ Sõnastus jätab eksitava mulje, et kultuuripärandi kaitse on Natura eesmärkidele automaatselt allutatud. Tegelikult tuleb võimaliku konflikti korral hinnata nii loodus- kui kultuuriväärtusi ja mõistlikke alternatiive ning otsida lahendus, mis võimaldab mõlema kaitse-eesmärgi võimalikult ulatuslikku saavutamist.

Palume nimetatud lause seletuskirjast välja jätta või asendada järgmisega:

„Kaitseala loodus- ja kultuuriväärtusi käsitletakse terviklikult. Loodus- ja kultuuripärandi kaitse-eesmärkide võimaliku konflikti korral tuleb hinnata kavandatava tegevuse mõju mõlemale väärtusvaldkonnale ja kõiki mõistlikke alternatiive ning valida lahendus, mis võimaldab kaitse-eesmärkide võimalikult ulatuslikku samaaegset saavutamist, arvestades looduskaitseadusest, muinsuskaitseadusest, veeseadusest ja Euroopa Liidu õigusest tulenevaid nõudeid.“

Lisaks palume seletuskirja täiendada põhimõttega, et kaitseala valitseja peab kaitse-eeskirja alusel kaalutlusotsuseid tehes arvestama kõigi kaitseala kaitse-eesmärkidega, sealhulgas ajaloolis-kultuuriliste väärtuste ja kultuurimaastiku säilimisega. Kinnismälestist või selle keskkonda mõjutava tegevuse puhul tuleb lisaks järgida muinsuskaitseadusest tulenevaid nõudeid ning kaasata Muinsuskaitseamet.

5. Muinsuskaitseameti kaasamata jätmine

Kultuuriministeerium juhib tähelepanu, et Muinsuskaitseametit ei teavitatud 2021. aastal toimunud kaitse-eeskirja eelnõu avalikust väljapanekust. Seletuskirja järgi saadeti teade muu hulgas Transpordiametile, RMK-le, Erametsaliidule ja Eesti Metsa Abiks MTÜ-le, kuid mitte Muinsuskaitseametile.

Arvestades kaitsealal paiknevate kinnismälestiste hulka ja eelnõu võimalikku mõju neile, peab Kultuuriministeerium Muinsuskaitseameti kaasamata jätmist põhjendamatuks. Palume seda selgitada.

Palume edaspidi alati teavitada Muinsuskaitseametit kaitse-eeskirjade avalikust väljapanekust, kui kaitsealal paikneb kinnismälestisi või kavandatav kaitsekord võib neid mõjutada, ning kaasata amet menetlusse võimalikult varases menetlusetapis. Juhime tähelepanu, et muinsuskaitseaduse § 3 lõike 7 kohaselt peavad riik ja kohaliku omavalitsuse üksused arvestama oma ülesannete täitmisel kultuuripärandi kui avaliku väärtusega ning tegema omavahel koostööd, et toetada kultuuripärandi säilimist ja kasutuses hoidmist. See hõlmab ka erinevate haldusorganite omavahelist koostööd.

Kultuuriministeerium palub eelnõu ja seletuskirja eespool toodut arvestades täiendada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Heidy Purga
Minister

Reesi Sild 6282381
Reesi.Sild@kul.ee

Teadmiseks: Muinsuskaitseamet